

Jutlus – Ap 17:24, 25

Iseseisvuspäev, Eesti Vabariigi 102. aastapäev

24. veebruar 2020, Tallinna Kaarli kirik

Urmas Viilma, EELK peapiiskop

Kolmekümne aasta eest valmis Vigala köstri pojalt, helilooja Veljo Tormisel, kooritsükkel „Unustatud rahvad“. Selle muusikateose aluseks on kuue läänemeresoome rahva, liivlaste, vadjalaste, isurite, ingerlaste, vepsalaste ja karjalaste runolaulud. Veljo Tormis on öelnud, et ta kirjutas selle suurteose ajal, mil need rahvad olid väljasuremise äärel, ja kuna mõnda nendest keeltest kõnelesid veel vaid üksikud inimesed. Need rahvad on tänaseks maailma poolt unustatud.

Tähistame täna Eesti iseseisvuse 102. aastapäeva tänulikena, et eesti keelt ei ole pandud laulu sisse kaastundest, kuna meie rahvakild on maailma mälust kadumas või meie keel kustumas. Eestlased ei ole kogu oma karmi saatuse kiuste unustatud rahvas. Nõnda ei tähista me täna oma maa ja rahva ajalooks vormunud minevikku, vaid meie riigi rõõmsat olevikku, tehes samal ajal tuleviku-Eesti tarvis suuri plaane. Me loome Jumala abiga homset kõigile, kelle jaoks see soine-metsane tasane maalapp on koduks või peatuspaigaks lühemaks või pikemaks ajaks.

Üks tänastest piiblisalmidest ütleb: „*Jumal, kes on teinud maailma ja kõik, mis siin sees [...] – tema ise annab kõikidele elu ja õhu ja kõik*“ (Ap 17:24, 25). Kui vaatame enese ümber, näeme rahvast – palju inimesi. Näeme kaasteelisi tänaval, tööpaigal ja koolis, kontserdisaalis ja ühistranspordis, laulupeol ja matkarajal, haigemajas ja ostukeskuses. Kas me näeme ikka kõiki? Või on meie unustusest pääsenud rahva seas siiski ka neid, kes on oma kaaslaste poolt unustatud? Nende elu või teod, väljanägemine või mõtted, vaated või veendumused – olgu sünnipärased või teadlikult valitud –, on sellised, mis sunnivad teisi neist mööda astuma või mööda vaatama. Tean ise, mis tunne on, kui keegi, keda tegelikult hästi tead ja tunnend, vaatab sinust lihtsalt läbi, sest oled tema jaoks nähtamatu. Olla nähtamatu teeb vahel rohkem haiget, kui see, kui olla märgatud, aga vihatud.

Kui palju on meie hulgas neid, kes on teiste jaoks nähtamatud? Ma ei mõtle siin ainult helkurita jalakäijaid, vaid neid, kelle vaated või veendumused, eluviisid või teod, mõtted või sõnad, minevik või olevik, väljanägemine või väljütlemine ei sobi paljudele teistele, või pole hetkel lihtsalt moes. Mõtlen neid, kes ise, kelle teod ja panus on unustatud. Neid, kes on unustatud teiste poolt tahtlikult ja teadlikult, või lohkusest ja kogemata. Palju on neidki, kes on unustatud üksildusse – laste-, hoolde- ja vanadekodudesse. Isegi omaenda koju.

Eesti tunnustatud laululooja Arne Oit kirjutas aastate eest Juhan Saare sõnadele populaarse laulu „Ma pean sind südamega kuulama“. Selles armastuslaulus on sõnad: „*ma pean sind südamega kuulama, ma pean sind südamega vaatama, ma pean sind südamega suudlema, ma pean sind südamega embama*“. Kuidas see täpselt käib, saab selgeks isegi nädala eest kinodesse jõudnud värskest täispikast joonisfilmist, mille aluseks olevas Eno Raua lastejutus saab tuksuva südame kaltsunukk Sipsik. Sipsiku südametukseid ja kõnet kuuleb küll koolieelikust Anu, kuid mitte tema koolis käiv vend Mart, rääkimata täiskasvanutest. Anu kuulas oma lemmiknukku südamega.

Kui kaltsunukk Sipsikul võib olla tuksuv süda, siis kas ka riigil võiks olla süda? Kas kirikul on süda? Meil inimestena, kes me moodustame riigi ja kiriku ju ometi on! Me ei ole kaltsunukud, nagu pole seda ka inimesed meie ümber. Peame siis ka käituma vastavalt. Meie ligimesearmastus ei saa olla välja mõõdetud ainult nende jaoks, keda on mugav ja turvaline armastada, sest nad jagavad meiega samu veendumusi, meelsust ja elustiili, või kõnelevad meiega sama keelt, valivad samu erakondi või käivad samas spordiklubis. Kui teistsugused ja teisitõtlejad ei kuulu nende hulka, keda peaksime südamega vaatama ja kuulama, muutume ka ise nende jaoks, keda teadlikult ignoreerime, nähtamatuks. Siis saame kokku vaid sotsiaalmeedias, kuhu postitades oleme sisse toksinud sõna *#nähtamatuinimene*.

Õnneks jagub Jumalal silmi kõigi jaoks. *Ja ükski loodu ei ole tema ees nähtamatu (Hb 4:13)*, ütleb Pühakiri. Eesti Kirikute Nõukogu on käesolevale aastale andnud teema-aastana nime: *Armastame loodu(s)t*. Ühendatuna nähakse nii loodust kui loodut. Niisama nähtavaks kui muutub meie ümber keskkonnareostus ja prügi, millele tähelepanu suunamine, peavad võrdsest pälvima meie positiivse tähelepanu ja armastuse kõik ühiskonna nähtamatud liikmed, alates igäühe esimesest südametuksest viimaseni. Me ei tohi silmi sulgeda ühegi inimese ees, olgu ta emaihus või surivoodil. Kuigi just need on paigad, kus inimene kipub olema kõige rohkem üksi, kõige rohkem nähtamatu.

Olevik kuulub meile, tulevik aga meie lastele ja lastelastele – nõnda kõlab sageli täiskasvanute jutt. Tegelikult ei saa me reserveerida olevikku ainult endale – täiskasvanuile. Olevik kuulub samavõrra tänastele lastele ja noortele. Ka meie uue põlvkonna Kerstid, Jürid, Hennud, Mardid, Helir-Valdorid, Kajad, Indrekud ja isegi Urmased rõõmustavad või muretsevad tänase Eesti pärast ühtviisi meiega. Küsisin Tallinna Toomkooli kaheksandikelt ja üheksandikelt, mille eest on põhjust olla tänases Eestis tänulik? Mis neid enim rõõmustab? Mis neid kurvastab? Ütlesin, et need vastused saavad osaks minu tänasest jutlusest. Sain hulga vastuseid, mis kinnitavad noorte tõsist suhtumist Eesti ja ka maailma käekäiku. Siin mõned 14-16-aastaste noorte vastustest:

Olen alati tundnud ennast Eesti ühiskonnas armastatuna. Kuigi me ei tea tänaval vastutulijaid isiklikult, on meil ühine ajalugu ja ühised eredad mälestused, nt laulupidu või vanaema juures maal olemine.

Olen tänulik, et mulle on antud sõnaõigus ja et kõik võivad uskuda ja arvata asjadest seda, mis nende arvates õige on.

Tihti unustan ma ka ära, kui suur privileeg on pere ja kodu, kuna paljudel ei ole seda võimalust, et minna peale kooli koju, kus ootab armas pere ja soe toit.

Olen õnnelik meie iseseisvuse ja läbielamiste üle.

Ma teeksin nii, et ükski pensionär ei tunneks ennast üksildasena.

Olen tänulik lapse lootust täis naeru eest, mis kajab üle bussi.

Ma olen tänulik, et Eestis on nii hea haridus, väga puhas kraanivesi ja Tallinnas tasuta ühistransport.

Maailmas võiks olla rohkem prügikaste.

Te panite trammi WiFi, mis töötab veidralt. Aga keegi näeb selleks vaeva – see on armas.

Kus mu lumi on?

Lapsed peavad andma ühistranspordis oma koha vanemale lihtsalt sellepärast, et nii on viisakas. Aga sellel lapsel on raske koolikott ja ta vääraks seda kohta sama palju kui täiskasvanu. Ma sooviks, et oleksime kõik võrdsed #samapaljuinimene.

Ma olen tänulik, et meil on vaba maa, sest meie vanemad laulsid, mitte ei sõdinud seda maad vabaks.

Usun, et kunst ja loome on hingele väga olulised.

Olen tänulik turistile, kes pildistab viltust keelumärki. Olen tänulik udusse mattunud vanalinna ja Toompea eest, kus kaob ajataju. Tunnen rõõmu, kui jalajäljed asfaldilt kaovad värskel lumekatte alla.

Mul on väga hea meel, et Eesti on suures pildis nii pisike, nagu ta on. Selline väike suurus annab Eestile hubase kodutunde ning minu arvates isegi ühendab rahvast.

Ma tunnen rõõmu meie puude arvu üle. Käin sellepärast palju matkadel ja innustan teisi samuti käima looduses ringi, et näha kui ilusaks on see puude arvukus meie riigi teinud.

Mulle väga meeldivad Eesti väikelinnad ja nende loodus.

See teeb väga kurvaks, et maailma mered on prügi täis ja et nii paljud loomad surevad meie lollusest.

Eesti keel ja ka murded võiksid olla õppimiseks kõigile kättesaadavad.

Noorte vastuseid oli veel kümneid, kõik ausad ja arukad, täidetud südamevalu ja südamest tuleva rõõmuga Eesti ja maailma pärast. Üheski vastuses ei olnud kibedust, vaenu ega viha. Oli palju lootust, hoolivust ja armastust.

Aga see, kui hästi me eesti erinevaid murdeid mõistame, saab hetke pärast selgeks, kui kuuleme lastekoorilt Artur Adsoni sõnadele Mari Amori kirjutatud imeilusat võrokeelset palvet *Esä taivan*. Eestikeelne tõlge on kõigile laululehele kirjapanduna abiks. Selle palve siiralt lihtsatest sõnadest saab selgeks, kui oluline on lastele õnnelik-olemise juures just praegune hetk – olevik oma lihtsuses. Meie käes on paljude selliste õnnelike hetkede kinkimise võimalus oma lastele, kuid ka kõigile teistele enda ümber. Sadagu meile kõigile kas vihma või lund, olgu meie saatus milline tahes – see on meie ühine saatus. Eesti on meie kõigi riik ja keegi meist ei ole nähtamatu. Jumal on nähtamatu. Loodame ja usume siis, et seesama *Jumal, kes on teinud maailma ja kõik, mis siin sees – tema ise annab kõikidele võrdselt elu ja õhu ja kõik* (Ap 17:24, 25). Suurtele nende mõõtu mööda ja väikestele nende mõõtu mööda.

Aamen.